

óráról órára növekednek, s nincs mód pénzt teremtenük. A katonáknak még kenyeret és bort is alig tudok adni; pénzt egyáltalán nem látnak. S mindnyájan engem okoznak, engem szidnak és gyaláznak. Igen sokszor kértem már felségedet, segítsen a bajokon, de hasztalan; pedig így nem folytathatom tovább hivatalomat.¹⁾

Dr. T. S.

Paul Leonidi de Bono találmánya. Mint minden bányának, úgy a magyar arany- és ezüstbányáknak is a víz okozott legtöbb kárt. Az akkori gyarló gépekkel nagyobb víztömeget nem bírtak kiszivattyúzni, s így az elöntött aknában rendszeren abbahagyták a munkát. Feltalálók ugyan bőven akadtak, akik szóval „*usque ad astra poli*“ hajtották a vizet, de a valóságban aztán három ölnyi magasra sem bírták hajtani. Az 1635. évben így járt Körmöczön egy francia feltaláló, aki világra szóló találmányokkal állt elő, le is küldték őt Körmöczre, de biz ő kigyelme semmire sem ment. A kísérletezés hatezer tallérba került, s haszon egy fillér sem volt. Pedig ez időtájt nagyon is elkelt volna egy jóra való találmány, mert a vízbőség miatt Körmöczön egyik tárnát a másik után kellett felhagyni. 1655 május 27-én *Steffenegger* így ír a körmöczi bányákról: Körmöczön ez idő szerint három tárna van, úgymint: a Glanzberg, Mathias és Pieberstollner. A Glanzberg-tárna munkálását a sok víz miatt már több mint száz évvel ezelőtt, Mária özv. királyné idején abbahagyták. A Mátyás-tárnát harmincz év előtt zárták be; a Pieber-tárna egy részével pedig tizenkét év előtt hagytak föl. A Glanzberg igeng azdag nem volt; az ötven öl hosszú Mátyás-tárna is csak 3—16 latos érczet adott, és hetenkint 30—50 márka ezüstöt. A Pieber-tárna 200 öl hosszú; ha víz nem volt, hetenkint legkevesebb 200 márkára rúgott a termés, sőt néha sokkal többre. A selmeczi Spitalergangban is éjjel-nappal 210 ember dolgozik a víz eltávolításán; de csak hiábavaló erőlködés a munkájuk.

Épp akkor, midőn *Steffenegger* e sorokat írta, *Kuttenberg*ből jelentték az udvari kamarának, hogy a hollandi gépész: *Hermann Souneman* találmánya kitűnően bevált. Alig győzik csodálni a pompás gépet, mely a vizet egészen könnyen hajtja a magasba.

Az udvari kamara ezzel a *Sounemannal* szerződést is kötött a csehországi bányákra, s mivel találmánya kitűnőnek bizonyult, az ember azt hinné, hogy az udvari kamara a magyar bányákra is vele köt kizárólagos szerződést. A dolog azonban nem így történt. Ez időtájt bizonyos *Paul Leonidi de Bono* florenczi nemes (florentino nobile) jött Bécsbe, a kinek szintén saját találmánya volt a bányavizek eltávolítására. Mivel magasabb összeköttetésekkel dícskedhetett, s mivel ő felsége kedvelt kamarása: *Argonai Piccolomini Ferencz* (eques Sancti Jacobi de Spada) is szövetségbe lépett vele, 1655 június 20-án az udvari kamara kettőjük részére privilégiumot állított ki. E szerint *Leonidi de Bono* és *Piccolomini* megkapják a víztől elöntött és hasznavehetetlen magyar tárnákat; ezeket saját költségükön

¹⁾ Köz. pénz. levélt. Hung. 1566.

helyrehozhatják, s tovább művelhetik. A tiszta haszonból ő felsége tiz százalékot kap. A termelt arany és ezüst kétharmadrészét beváltás céljából valamelyik magyar pénzverő háznak tartoznak beszolgáltatni. A megmenetett bányákkal a két vállalkozó szabadon rendelkezik: eladhatja s másnak hagyományozhatja. Leonidi de Bono találmányát senkinek sem szabad utánozni. Aki a vizet az ő találmányával távolítja el a bányából, 100 márka tiszta arany büntetést fizet, s azonkívül az érc konfiskálásával büntetik. Ez egyezség — írja az udvari kamara — a Sonemannal kötött szerződést nem teheti tönkre; az továbbra is érvényben marad.

Miután Leonidi de Bono ő felségével és a pozsonyi kamarával is tárgyalta és megállapodott a magyar bányavárosokba utazott, hogy megkezdje a munkát.¹⁾

Dr. Takáts Sándor.

Az alsó dunamenti halászat, továbbá a desmarit és a tutunerit bérbeadása 1720-ban. A pozsareváci békekötés után új földrajzi fogalmak alakultak. Nehogy Magyarország valahogy jogot formáljon a visszahódított területekhez, azoknak még régi neveit is megváltoztatták. Így keletkezett a császári Oláhország, melynek gazdasági vezetése a bécsi udvari kamara alatt állott. A közvetlen vezetést az udvari kamara az úgynevezett kamarai inspektorokra bízta. A császári Oláhország inspectora Prokop Auguszt Krajóvában lakott, ugyanott volt a főharminczados székhelye is, aki véletlenül magyar ember volt. Az ujonnan szerzett területeken meghagyták mindazon adónemeket, melyeket ott eddig fizetni szoktak, s behozták ama újabb terkeket is, miket ott még nem ismertek. A régi adónemek közt találjuk a desmarit és a tutunerit (dohánytized) nevű adókat, vagyis a méh, disznó, bor és dohánytizedet. Mivel a kamara ezek kezeléséhez még nem értett, tehát a legtöbbet ígérőnek bérbe adatta. A bérbeadásról Procopim így értesíti Haan udvari kamarai tanácsost: Július 22-én (1720) tudtára adtam a tartományi deputationnak, hogy a desmaritot és a tutunerit a legtöbbet ígérőnek fogom bérbe adni. Mivel az urak épp a bán szállásán voltak, Péter Miklós főharminczadossal és Tallabával én is odamentem. A bán azt ajánlotta, hogy a bérletbe a Lovistot is vegyem be. Hogy a jelenlevők a bérletre kedvet kapjanak, Péter Miklós uram már ott hangoztatta, hogy a dismaritot és tutuneritot tizennégy erszény pénzért ő maga is bérbe venné. A boérek mindent elkövettek, hogy a bulgárok velük együtt tegyenek ajánlatot, s hogy így senki náluk nagyobb összeget ne ígérjen. Julius 24-én a tartományi rendek évi 5150 oroszán tallérnyi bért ajánlottak. Nevetve felelém nekik, hogy ennél már jobb ajánlatot istettek. Erre azonnal 15 erszény pénzt kínáltak. Amint ezek elmentek, a bulgárok jöttek és 16 erszény pénzt ajánlottak a bérlet fejében. Ilyenformán többször ígértek még egymásra, végre is a bulgárok kapták meg a bérletet. Az öt oláh kerület inspectora és Andreninich Illés, Balacz kapitány és Ivon Podbanizanul között létrejött szerződés szerint a bérlők évi 8650 oroszán tallért vagyis 14,416 forintot fizetnek évenként. A tizedek szedésében megmarad az

¹⁾ Közös pénz. levélt. Hung. 14536. Fasc.